

Wordt vervolgd

Deze twee woorden lijken van toepassing te zijn op de drie hoofdartikelen in deze aflevering van het *Natuurhistorisch Maandblad*. Werden vorig jaar leven en werk van prof. Eugène Dubois uitvoerig in het *Maandblad* (jrg. 71 (6/7) : 107-114) belicht, in dit nummer worden enkele merkwaardige bouwwerken op het landgoed De Bedelaar van Dubois voor het voetlicht geplaatst in een artikel van de heren Voûte en Lina. Ook het artikel over ostracoden (mosselkreeftjes) is te zien als een vervolg op eerdere publicaties in dit tijdschrift. Sinds J. Bosquet in 1847 de eerste beschrijving van ostracoden uit de kalklagen in Zuid-Limburg publiceerde, is onze kennis van deze diergroep enorm toegenomen. Vermeldde Bosquet toen nog slechts een twintigtal soorten, J.E. van Veen beschreef in de dertiger jaren in 23 artikelen (waarvan 22 in ons *Maandblad*!) bijna 250 soorten. Sindsdien zijn er nog vele beschreven. De heren Bless, Felder en Meessen trachten in dit artikel aan de hand van onderzoek aan deze diergroep een beter inzicht te verkrijgen in de verschillende milieus waarin de kalkafzettingen in Zuid-Limburg werden gevormd. Hoewel slechts een beperkt aantal kalkmonsters werd bestudeerd, lijkt het toch mogelijk aan de hand van het voorkomen van fossiele ostracoden iets te weten te komen over de diepte van de zee ten tijde van deze afzettingen.

Op het derde hoofdartikel is het "wordt vervolgd" direkter van toepassing. In de serie over de ongewervelde dieren van de Zuidlimburgse kalkgraslanden worden door de heren Heijerman en Booy de bodembewonende snuitkevers besproken. Dit artikel moet gezien worden als een registratie en documentatie van de snuitkeverfauna voor zover die in bodemvallen kan worden aangetroffen.

Tenslotte wordt ook deze redactionele inleiding vervolgd. Op blz. 157 treft U bij het artikel over de vleermuistorens van prof. Dubois een naschrift aan waarin uw aandacht gevraagd wordt voor een poging om de in dat artikel beschreven houten vleermuistoren voor de toekomst te behouden.

Douwe Th. de Graaf

Verslag van de maandelijkse bijeenkomst

Te Maastricht op 1 september

Deze eerste bijeenkomst na de zomervakantie werd zoals gebruikelijk geheel gewijd aan de door de leden meegebrachte naturalia en aan natuurhistorische mededelingen. Br. Lefebvre meldde dat hij ondanks de mooie zomer toch maar weinig interessante vondsten had gedaan. Wel liet hij een groefbijtje zien dat nog niet eerder in Limburg was aangetroffen: *Halictus scabiosae* Rossi, gevangen op de Pietersberg op 25 augustus. Van de groefbijen komen in de Benelux 9 soorten voor waarvan er nu 7 uit Limburg bekend zijn.

Het merendeel der aanwezigen was opgevallen dat er dit jaar beduidend minder vlinders te zien waren dan andere jaren. Verschillende theorieën over de oorzaak hiervan passeerden de revue. Aansluitend hierop vroeg de heer Felix de leden attent te zijn op het voorkomen van trekvlinders. De

heer De Graaf kon hierop melden dat bij het Museum reeds twee waarnemingen van Windepilstaarten bekend waren: een te Reuver op 24-8-1983 (leg. H. Peeters) en een te Maastricht (leg. J. Cobben). Verscheidene leden was al opgevallen dat er wel veel Koninginnepages te zien waren: op verscheidene plaatsen op de Pietersberg en zelfs in de achtertuin van de heer De Graaf in de wijk Daalhof.

De heer Deerenberg toonde een hoeveelheid "magnetisch zand" dat hij in Bretagne had verzameld. Naderhand bleek dit zand een grote hoeveelheid van het mineraal magnetiet (magneetijzer) te bevatten. Magnetieterts komt voor in uitvloeiingsgesteenten, in gangen en spleten en maar zelden in de vorm waarin de heer Deerenberg het aantrof, namelijk als alluviale afzetting (magnetietzand). Magnetiet Fe_3O_4 heeft van alle ijzerertsen het hoogste ijzergehalte en is het enige magnetische mineraal.

De heer Vossen meldde o.a. de vol-

gende waarnemingen, gedaan tijdens een excursie van de vogelstudiegroep: op 10-6 te Herkenbosch 3 ♂ Klauwieren, 1 Waterral, 2 Houtsnippen en 6 Nachtzwaluwen.

De heer Lebon meldde een broedgeval van de IJsvogel bij de Enci en van de Appelvink in het Cannerbos en bij Campagne.

Naar aanleiding van een vraag van de heer Damen ontspon zich een korte discussie over het beheer van de Zuidlimburgse bossen. Sommigen waren niet zo gelukkig met de huidige activiteiten dienaangaande in het Savelsbos. Daartegenover werd echter gesteld dat het met name de niet-inheemse soorten zijn die het momenteel moeten ontgelden. Het bestuur van de Kring zal proberen een van de komende bijeenkomsten een deskundige ten aanzien van het bosbeheer in Zuid-Limburg uit te nodigen. Br. Thomas More toonde een Mais halm waarbij de bovenste bloeiwijze gedeeltelijk vrouwelijk was. Verder toon-

de hij een stukje van een Boekweitplant, gevonden langs de Jeker, achter het sportveld. De heer De Graaf toonde namens de heer Montagne een grote fasciatie (bandvorming) in een Forsythia. De heer Hillegers toonde en besprak uitvoerig drie soorten Klis die hij had aangetroffen op een terrein bij Meerssen: de Grote Klis (*Arctium lappa*), de Kleine klis (*A. mi-*

nus) en de Gewone klis (*A. pubens*). Na de pauze werden door verschillende leden dia's vertoond. De heer Blink toonde een kruising tussen de Zwarte toorts (*Verbascum nigrum*) en de Koningskaars (*V. thapsus*) die veel in het Maasdal te zien is. De hierop voorkomende rups van de nachtvlinder *Cucullia verbasci* kan vaak worden waargenomen, in tegenstelling tot de vlin-

der zelf (korte vliegtijd, nachtvlinder). De heer Vossen liet dia's zien van een kramsvogel en zette de verschillen met andere lijsterachtigen uiteen. De heer Felix tenslotte toonde een serie dia's van planten en vlinders voornamelijk uit de omgeving van het Savelsbos.

In memoriam Dr. L. Bels

Op 10 juni 1983 overleed Dr. Leonard Bels, op 66 jarige leeftijd. Onder de velen die hem op zijn laatste gang begeleidde waren slechts betrekkelijk weinig biologen. Dit wil niet zeggen, dat hij in de biologie niet zijn sporen heeft verdiend. Integendeel! Het werd slechts veroorzaakt door het feit, dat hij zich na de voltooiing van zijn biologische scholing aan de Rijksuniversiteit Utrecht ruim dertig jaar geleden, in het buitenland bezig hield met een zijspoor van de biologie, het bierbrouwersvak. Hierdoor verloor hij ten dele het contact met zijn studiegenoten. Eerst na zijn pensionering, enige jaren geleden, hernieuwde hij deze relatie met groot enthousiasme.

Leo Bels groeide op in Haarlem. Tijdens zijn schooltijd aldaar ontwikkelde hij, gestimuleerd door pioniers op het gebied van de natuurstudie in natuurbescherming, zoals Dr. Jac. P. Thijssen en Jan. P. Strijbos, een diepgewortelde interesse in de natuurlijke historie van zijn omgeving, in het bijzonder in de levenswijze van vogels en vleermuizen. Geassisteerd door zijn broer P.J. Bels en vele anderen inventariseerde hij in de bosrijke omgeving van Haarlem de boombewonende vleermuizen, in het bijzonder de verblijfplaatsen van de Rosse vleermuizen. Onvermoeibaar, letterlijk dag en nacht, opereerde hij in de Haarlemmerhout, terwijl hij door vleermuizen bewoonde bomen in kaart bracht en op vernuftige wijze met eenvoudige middelen deze dieren ving en van de merktekens ("ringen") voorzag.

Een veelheid aan vragen o.a. betreffende aantalsregulatie, leeftijden, geslachtsverhouding, winterslaap, voort-

Leo Bels, gefotografeerd tijdens de vleermuisinventarisatie in de groeve op 30 december 1982. Foto: E. de Grood

planting, trek en "homing" probeerde hij al als schooljongen te beantwoorden. Hierbij werd hij geholpen door een groot doorzettingsvermogen, een grote intelligentie en een zeer geordende geest. Het is verbazingwekkend om thans de minutieus bijgehouden administratie van de gevangen en geringde dieren en de plattegronden waarop hij de verblijfplaatsen van de kolonies bijhield, in te zien. Vrijwel geen detail ontging hem.

Het uiterst belangrijke probleem van de individuele markering der vleermuizen pakte hij reeds als middelbaar

scholier aan. Hij legde hiertoe contacten met professor Eisentrant in Berlijn, die zoveel in Leo's aanpak van het onderzoek zag, dat deze hem als medewerker grote aantallen van de toen pas sinds kort gebruikte ringen ter beschikking stelde. Aangezien deze ringen naast een registratienummer voorzien waren van de inscriptie "Zool. Museum Berlin" had dit tot gevolg, dat de door hem geringde dieren die in Nederland werden teruggevonden, aangezien werden voor vleermuizen die van Berlijn naar ons land migreerden.

Leo's uitgesproken biologische belangstelling vond na het beëindigen van de middelbare school een logisch vervolg in een opleiding tot bioloog aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Het was daar dat hij zijn gaven volledig tot ontplooiing kon brengen. Met ongekeerde energie en doorzettingsvermogen wierp hij zich op diverse aspecten van de studie, in het bijzonder op het vleermuisonderzoek. Het probleem van de Duitse vleermuisringen werd ondervangen door het gebruik van nieuwe aluminium ringen met het opschrift "Zool. Mus. Utrecht Holland". Het onderzoek kreeg dankzij het contact met Ir. D.C. van Schaik te Maastricht een geheel nieuwe dimensie in de vorm van de inventarisatie van de in talloze mergelgroeven overwinterende vleermuizen. Het is veelbetekenend dat dit werk van Leo Bels de basis vormt van de thans met enige onderbrekingen meer dan 40 jaar voortgezette inventarisaties in de Zuidlimburgse mergelgroeven, waaronder het gangenstelsel in de Sint Pietersberg. Voor zover bekend is ner-